

David Mandić

NAGLASNI SUSTAV POMERSKOGA GOVORA: ANALOGIJSKI PROCESI

Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper
UDK 811.163.42'282(497.5 Medulin)

Članak prikazuje rezultate novijih analogijskih procesa u naglasnom sustavu govora mjesta Pomèr na jugu Istre. Govor pripada JZ istarskomu dijalektu, no od ostalih se srodnih govora razlikuje (uz ostalo) nizom naglasnih značajki. Među njima su razni primjeri analogijskoga ujednačavanja i stapanja naglasnih tipova, kakve drugdje u JZ istarskom ne nalazimo.

Ključne riječi: Pomer, pomerski govor, jugozapadni istarski dijalekt, naglasak, naglasni tipovi

0. UVOD

Pomèr je naselje smješteno desetak kilometara južno od Pule, u općini MeduĹin. Prema popisu iz 2011. godine imao je nešto manje od 470 stanovnika. Do kraja II. svjetskoga rata to je bila tradicionalna seoska zajednica, koja je, kao i mnoge druge u Istri toga vremena, uglavnom ovisila o prirodnoj poljoprivredi (također o ribarstvu i sakupljanju školjaka). Tijekom zadnjih desetljeća 20. st., uslijed promjena u načinu života što su nastupile nakon rata te urbanizacije i razvoja turizma u tom kraju, selo se proširilo i razvilo u poluurbano naselje, a u njega se doselilo i nešto novoga stanovništva. To je neminovno utjecalo i na jezik. Mlađe su generacije mjesni govor počele doživljavati kao nešto staromodno i ruralno te ga s vremenom napustile u korist gradskoga govora susjedne Pule. Ipak, još je nešto sredovječnih i starijih ljudi koji ga govore tečno i svakodnevno se njime služe.

Za izvorno su pak jezično stanje bitni događaji s prijelaza iz srednjega u novi vijek. Pomer je, naime, kao i mnoga druga sela južne Istre, gotovo potpuno opustio uslijed kugâ u 14. i 15. st. Godine 1561. mletačke su ga vlasti pokušale iznova napučiti useljenicima iz Bologne, a 1583. pristigle su i izbjeglice iz Dalmacije (možda sa zadarskoga područja) što su svoju postojbinu napuštale bježeći pred Osmanlijama. Upravo su ti ljudi sa sobom donijeli govor o kojem je ovdje riječ.

1. POMERSKI GOVOR

1.1. PRIPADNOST

Iako se obično svrstava u jugozapadni istarski dijalekt¹, pomerski se govor i nekim osnovnim značajkama razlikuje od ostalih JZ istarskih govora (v. dio 1.2). Zanimljiva je i činjenica da je – za razliku od ostalih govora toga dijalekta, koji su uglavnom dio skupina proširenih u većem broju selâ – ovaj govor ograničen samo na Pomer. Već u najbližim selima, Premantûri i Medulînu, mjesni se govori jasno razlikuju od pomerskoga.²

Ipak, mnoga ga obilježja i povezuju s ostatkom JZ istarskoga dijalekta, ali i s južnočakavskim i zapadnoštokavskim govorima Dalmacije. To s obzirom na južno porijeklo čitavoga dijalekta nije neočekivano.

1.2. FONOLOŠKE I MORFOLOŠKE ZNAČAJKE

Slijedi popis osnovnih glasovnih i morfoloških značajki pomerskoga govora. Većinu nalazimo i u ostatku JZ istarskoga dijalekta, no neke su ograničene na manji broj govora ili pak samo na pomerski.

- ikavizam: *tîlo, sîme, sidît, gòri* 'gore';³
- *l > a* na kraju riječi (stapa se s prethodnim *a* ili *o*): *bîja, pòčeja, çùja; kotà, vò, postò* 'cipela'; te na kraju unutrašnjega sloga: *bõna* 'bolesna', *pòdne*;⁴
- *m > n* na kraju riječi: *vîdin, znân; bãbon, zûbon, tîn; Vazàn* 'Uskrs'; *sèdan*;⁵
- čuvanje opreke *č : ĩ*;
- palatalni okluzivi *ť* i *ď* kao odrazi osl. *tj, *kt^l, *tj, *jbt odnosno *dj, *dbj, *jbd: *Božĩť, nõť, pĩťe, dõť; mlãďĩ, dõďĩ*;⁶
- *stj/*skj/*sk^e, *zdj/*zgj/*zg^e > št, žd: *ognĩšte, štĩpat, G jd. dãžda*;⁷

¹ Za prostiranje v. npr. HRASTE 1964; LISAC 2009.

² V. usporedbu u MANDIĆ 2012; MANDIĆ – PLIŠKO 2013.

³ Ima i ekavizama: *dělo* 'rad, posao', *sěno* (ali *sinokdša*), *sűsed, věnac* (i izvedenice); zabilježenih posvuda u JZ istarskom.

⁴ Zbog analogije završno se *a < l* ne stapa s prethodnim *o* u pridjevâ i gl. pridjeva (npr. *gõja, ubõja*), a na kraju unutrašnjega sloga uglavnom se čuva *l* (*kõlci, pãlci* itd.).

⁵ Danas je ta promjena uglavnom ograničena na gramatičke nastavke. Na kraju osnove, *m* je obnovljeno u većini primjerâ, uslijed analogije prema oblicima sa stvarnim gramatičkim nastavcima, npr. *ďĩm : đĩma, đĩmu*, itd.

⁶ U većini JZ istarskih govora glasovi *č* i *ć* su stopljeni, uglavnom u apikalnu ili laminalnu (post)alveolarnu afrikatu. U pomerskom, *č* je (post)alveolarna laminalna afrikata (IPA tʃ), a *ť* i *ď* su palatalni okluzivi (IPA c i ɟ). Također, u velikoj većini JZ istarskih govora odraz prve jotacije glasa *d* je *ž* (npr. *žěža, mlãži*), a skupine *jd* i *jt* se čuvaju (*dõjde, dõjti*). V. LISAC 2009; MANDIĆ 2012: 451 (karta 3), 452 (karta 4), 454–455.

⁷ Bošković (Бошковић 1978: 306) navodi i niz primjera s odrazom *šť* (v. i MANDIĆ 2012: 353–454). U sinkronijskim alternacijama, taj je odraz, naravno, uobičajen, npr. inf. *iskãti* 'tražiti', 1. jd. prez. *ĩšťen; gũst, komp. gũšťĩ*.

- *stbj, *zdbj > št, zj: *lišće, mǎšťon* 'mašču'; *grǒzje*;⁸
- *čr, *čbr > čr: *čřiva, počřvit*; ali *cřn, crļēn*;⁹
- *že > re (sporadično): *ǎndar, jūr* 'već', *tēkar* 'tek', *tūdar* (sve čestica *že); ali ne i u oblicima glagola *mǒť* i *pomǒť*: *mǒžen, mǒžeš, (oni) mǒžu; pomǒžen, pomǒži mi*;¹⁰
- početno *vb > u (rijetko va ili ništa): *u, unūk, ugāsīt, uzēt*; ali *Vazǎn; zgǒđen* 'odgojen', *šēnci* 'uši';
- zamjeničko *vbs- > sv-: *svē, svǎki*;
- *ra* > re (sporadično): *rēbac* 'vrabac', *rēst, krēst*;
- sporadično gubljenje glasa h: *lǎdan, ðtat* 'bacati', *odīt* 'ići';¹¹
- izostanak morfonološke sibilizacije (zamijenjena palatalizacijom u imperativu tipa *rěči(te), pomǒži*);
- gubitak alternacije o : e u nekim nastavcima zamjeničko-pridjevske sklonidbe: G jd. m/sr. *ovēga, stǎrega*; D jd. m/sr. *svǎken, stǎren*;
- množinski padežni nastavci u imenicâ:
 - G mn. m/sr. *-i* (*snǒpi, jāji*); ž. -∅ (*ovǎc, nǒg*); ali *dǎn, līt* 'godina';
 - DLI mn. *-an* (imenice e-vrste: *kūťan, ženǎn*); *-in* (ostale imenice te zamjenice, pridjevi i brojevi: *strīcin, klīřtin; kǒstin; mǒjin, sūhin, trīn*); *-iman, -amin* (neke zamjenice i brojevi bez samoglasnika u osnovi, osobito kad stoje sami: *trīman, nǎmin, nīman*);¹²
- postojeći jednostavni glagolski oblici: prezent, imperativ, infinitiv, gl. prilog sadašnji te gl. pridjev radni i trpni (aorist, imperfekt, supin i gl. prilog prošli više ne postoje);
- krnji nastavci infinitiva i gl. priloga sadašnjeg: *nosīt, dǒť, rět; sidēt, spēt* 'spavajući', *kantǎjut* 'pjevujući';¹³
- nastavci 3. mn. prez. u glagolâ s i-prezentom: (nenaglašeno) *-u*, (naglašeno) *-ē/-īdu*;

⁸ Potonji u većini JZ istarskih govora glasi *grǒzje*.

⁹ I u ostalim JZ istarskim govorima pridjev *crļēn* i njegove izvedenice (gdjegdje i *cřn*) sadrži skupinu *cr*. S druge strane, skupina *cr* prevladava u premanturskoj skupini govora.

¹⁰ Posvjedočeni su i likovi na *-r-* (inače uobičajeni u JZ istarskom), no čini se da je to utjecaj okolnih govora. K tomu, stanovnici susjednih sela navode upravo izgovor *mǒžen* i sl. kao jednu od pomerskih osebnosti.

¹¹ Vjerojatno uslijed dodirâ s govorom obližnje Premanture, u kojem glasa *h* uopće nema. U drugim JZ istarskim govorima *h* se dobro čuva.

¹² U većini se JZ istarskih govora čuvaju stari množinski nastavci u tim padežima, osim u L mn. m/sr. imenica, koji je preuzeo instrumentalni nastavak *-i*, npr. LI mn. *vǒzi, kofīni*, te u I mn. pridjeva i zamjenica, gdje nalazimo dvojniski nastavak *-ima* (rjeđe *-iman*), npr. *řima, nǎřima, stǎrima*, i sl.

¹³ U većini JZ istarskih govora ti su nastavci neokrnjeni.

- oblici glagola *bīt* za tvorbu kondicionala: 1. mn. *bīmo*, 2. mn. *bīte*; ostala lica: *bī*;¹⁴
- sufiks *-ni-* u inf. osnovi glagolâ druge vrste: *dīgnit*, *stīsnit*;¹⁵
- posebne iterativne inačice glagolâ: *delēvat* '(uobičajeno) raditi', *igrēvat*, *kuvēvat* i sl.¹⁶

Iz navedenoga je jasno da se pomerski govor iz ostatka JZ istarskoga dijalekta izdvaja i nekim inovacijama koje nalazimo i u govorima izvan Istre, kao što je npr. razvoj skupina *jt* i *jd* ili sinkretizam dativa, lokativa i instrumentala množine s izvorno dativnim nastavcima. Te se pojave moraju datirati u doba prije doseljenja u Istru.¹⁷ Ima i arhaizama, npr. čuvanje opreke č : ě te izgovor odrazâ jotacijâ glasova *t* i *d* kao *ě* i *d'* (prema č i ž, kako je u većini JZ istarskih govora). Stara je pojava i sufiks *-ni-* umjesto *-nu-* u glagolâ druge vrste.

Posebnosti ima još, npr. prezent *pānen* itd. umjesto *pāden* (od *pāst*), *prājci* uz *prāsci*, *edān* umjesto *jedān*, prijevojni lik *grēb* umjesto *grōb*, na leksičkoj razini riječ *kūta* umjesto uobičajenoga JZ istarskog *hiža*, *ūba* umjesto *vāj* (od **въвѣкъ* 'uvijek') i dr. Neke se od tih pojava mogu čuti i drugdje na južnom dijelu Puljštine.¹⁸

1.3. NAGLASNE ZNAČAJKE

Naglasni inventar pomerskoga govora obuhvaća tri naglasne jedinice: kratkosilazni naglasak (˘), dugosilazni naglasak (˙) i akut (˘).¹⁹ U nenaglašenim slogovima nema opreke po duljini.

Takvo je stanje posljedica povijesnoga razvoja koji obuhvaća sljedeće:

- gubitak općeslavenskoga neoakuta
- duljenje pred sonantom
- kraćenje ˘ ispred *a < l#*
- kraćenje zanaglasnih dužina
- povlačenje naglasaka s kratke otvorene ultime

¹⁴ U većini JZ istarskih govora oblici su: *bīn*, *bīš*, *bī*, *bīmo*, *bīte*, *bī* (v. npr. HRASTE 1964: 23).

¹⁵ U većini JZ istarskih govora taj sufiks glasi *-nu-* (v. MANDIĆ 2012: 457).

¹⁶ Opreka između posebnih durativnih i iterativnih inačica glagolâ zabilježena je i drugdje u JZ istarskom, a i u nekim drugim istarskim dijalektima (npr. u sjevernočakavskim govorima srednje Istre).

¹⁷ V. MANDIĆ 2012: 455–457.

¹⁸ V. MANDIĆ 2012; MANDIĆ – PLIŠKO 2013.

¹⁹ Stariji su autori (npr. HRASTE 1964; БОШКОВИЋ 1978) JZ istarski akut izjednačavali s novoštokavskim dugosilaznim naglaskom (˙). K tomu, Hrašte (HRASTE 1964: 15) tvrdi da je čuo uzlazne naglaske u Pomeru (˘ i ˙, kao u novoštokavskom) te navodi primjere kao I jd. *sēstron*, gl. prid. trp. N jd. sr. *pēčeno* itd. Međutim, ti naglasci nisu potvrđeni ovim istraživanjem, pa ni u najstarijih govornika.

- povlačenje naglasaka na prednaglasne dužine
- kraćenje (naglašenih) dugih otvorenih ultima

U pomerskom je govoru odraz neoakuta silazni naglasak. To vrijedi za (kratki i dugi) neoakut naslijeđen iz osl. doba, ali i za primjere nastale kasnijim starim povlačenjima, kao što je u gl. prid. rad. jd. ž. *rèkla, tûkla*; inf. *pèť, potêť* 'potegnuti'; gl. pril. sad. *sidêť, prez. kòpaš*, gl. prid. trp. *zakòpano*, i sl.²⁰

Predsonantskim duljenjem u pomerskom nastaje dugosilazni naglasak, ako je riječ o starijem mjestu naglasaka: *pâlci, súnce, ôvce, stârka* 'stara ovca', *pokôjni*.²¹ O duljenju u slogovima s odrazom najnovijega povlačenja, čiji je odraz akut, govorit će se kasnije. Predsonantsko je duljenje ograničeno na unutrašnjost riječi i u završnom ga slogu nalazimo samo ispred *j*: *krâj, dâj, ovôj*; no tu bi (bar u potonja dva primjera) mogla biti riječ o stezanju, a ne o duljenju.

Ispred *a* nastaloga vokalizacijom glasa *l* u odstupu sloga duljine su pokraćene, kao i u drugim govorima s tom promjenom: gl. prid. rad. jd. m. *bîja, klèja*, mn. *bîli, klêli*; ali *dîja* 'dio' (gdje je uveden akut iz ostalih oblika, npr. G jd. *dîla* itd.).

Zanaglasne duljine u pomerskom su dosljedno pokraćene te nisu ostavile nikakva traga. To je uobičajena pojava u istarskim govorima.²²

Kao i u ostalim JZ istarskim govorima, naglasak je u pomerskom povučen s kratke otvorene ultime. Povlačenjem na kračinu dobiven je kratkosilazni naglasak, a povlačenjem na duljinu akut. Time se pomerski razlikuje od ogromne većine JZ istarskih govora, u kojima postoji retrakcijsko (kanovačko) duljenje te svakim povlačenjem nastaje akut, usp. pomerski: *sêstra, kòri, pomòži, zâpri* 'zatvori', drugdje: *sêstra, kôri, pomôri, zâpri*.²³

Naglasak je, bez obzira na mjesto i trajanje, povučen i na prednaglasne dužine, čime nastaje akut: inf. *pîsat*, gl. prid. rad. jd. m. *čûva, ž. pîsala*; DLI mn. *lûdin*.²⁴

²⁰ Tako je u svim JZ istarskim govorima (v. MANDIĆ 2014).

²¹ Moglo bi se, doduše, pretpostaviti da je i tu najprije nastao akut, koji je onda prešao u dugosilazni naglasak kao i drugi primjeri ranoga akuta, no za to nema dokaza. S druge strane, silazni je naglasak uobičajeni odraz toga duljenja i u ostalim govorima južne provenijencije, pa i u onima u kojima se čuva neoakut (KAPOVIĆ 2015).

²² Izuzetak su neki govori na krajnjem sjeveroistoku, izolirani od ostatka poluotoka planinskim masivom Učke.

²³ Izostanak retrakcijskoga duljenja u JZ istarskom zabilježen je i u nekoliko selâ u blizini Bãrbana (PLIŠKO 2000) te u enklavi oko sela Vođice na Ćićarĳji (RIBARIĆ 2002: 108–110). U MANDIĆ (2009: 104–105), omaškom je navedeno da je u pomerskom naglasak povučen i s kratke zatvorene ultime na kračinu te da je time nastao akut. Ta se netočna tvrdnja zasnivala na primjerima kao *jêzik*, dobivenima od obavjesnika za kojega je kasnije utvrđeno da je bio pod utjecajem premanturskoga govora (gdje je naglasak pravilno povučen iz svake kratke ultime uz duljenje novonaglašenoga sloga, v. MANDIĆ 2014).

²⁴ To je povlačenje zabilježeno i u nekim drugim selima Puljštine, ali ne i u Premanturi i Medulinu,

Dugi je naglasak u otvorenoj ultimi (i u jednosložnim riječima) pokraćen: *postò* 'cipela', *vò* 'vol', *dvà*, 3. jd. prez. *sidì*, gl. prid. rad. jd. m. *imà*). Kraćenje izostaje pred zanaglasnicama, jer s prozodijskoga gledišta tu nije riječ o ultimi: *tò je, dvà su*.²⁵

Usljed opisanoga razvoja akut nikada nije u završnom slogu (ni u jednosložnim riječima), a kvantitativne se opreke ostvaruju samo u naglašenom slogu, osim otvorene ultime. Oba se silazna naglasaka mogu naći u bilo kojem položaju, izuzev otvorene ultime (prozodijske riječi), gdje se ostvaruje samo kratkosilazni naglasak.

Posljedica tih i ranijih prozodijskih promjena je niz alternacija, poput alternacije dužine, npr. N jd. *divòjka* – G mn. *divòjak*; tona, npr. N jd. *pût* – N mn. *pùti*, inf. *olàdit* – 1. jd. prez. *olàdin*; ili mjesta naglasaka: inf. *nosìt* – 1. jd. prez. *nòsin*; te razne kombinacije navedenoga: N jd. *rûka* – N mn. *rûke* – L mn. *rukàn*, itd.

2. ANALOGIJSKE PROMJENE

2.1. OPĆI PODACI

Pomerski je govor pretrpio mnogo više naglasnih ujednačavanja nego ostali JZ istarski govori, a glavni je uzrok tomu stapanje odraza najnovijega povlačenja naglasaka na kračinu sa starijim kratkim naglaskom. Stoga su upravo u riječi s kračinom u osnovi takve analogije najčešće, a naglasne razlike između toga govora i ostatka dijalekta najbrojnije.

Ovdje se govori ponajprije o pojavama koje se smatraju više-manje specifičnima za pomerski govor, a općeproširena ujednačavanja naglasaka poput onoga u višesložnim imenica naglasnoga tipa C (npr. *òblak*, G mn. *òblaki*, umj. ****oblàki** i sl.) uglavnom se zanemaruju. Većinom je stoga riječ o primjerima s jednosložnom osnovom, budući da se upravo u njih (bar kada je o tipu C riječ) u suvremenim govorima najbolje čuvaju naglasne alternacije.

2.2. IMENICE

2.2.1. Imenice *a*-vrste i *i*-vrste s kračinom u osnovi

U tih su imenica stopljeni naglasni tipovi A i B²⁶ uslijed pravilnoga povlačenja naglasaka s gramatičkoga nastavka na osnovu, čime je nastao kratkosilazni naglasak (npr. G jd. **podà* > *pòda*; **selà* > *sèla*), te zbog kasnijih analogijskih ujednačavanja u I jd., jedinom obliku koji je zbog slogovne strukture nastavka izbjegao pravilan pomak. Oblici N

koji su u neposrednoj blizini Pomera. U većini JZ istarskih govora ono je ipak samo sporadično (iako je u novije vrijeme sve češće) (v. MANDIĆ 2012: 455–456; 2014).

²⁵ Takvo je, potpuno, kraćenje uobičajeno i u drugim govorima toga kraja, no u ostalim se JZ istarskim govorima ^ na kraju riječi potpuno krati uglavnom samo nakon prednaglasne dužine, dok inače ostaje poludug (MANDIĆ 2014).

²⁶ Općeslavenske naglasne tipove označavamo malim slovima *a*, *b* i *c*, a njihove odraze u suvremenim govorima velikima A, B i C.

jd. m., G mn. i DLI mn. imenicâ tipa B imaju naglasak na osnovi još od osl. doba²⁷ (v. tab. 1 i 2).

	jd.		mn.	
N	pòd	sèlo	pòdi	sèla
A			pòde	
G	pòda	sèla	pòdi	sèli
DL	pòdu	sèlu	pòdin	sèlin
I	pòdon	sèlon		

Tablica 1. Tip B. Sivo – analogijski naglasak; Podebljano – stariji naglasak na osnovi.

	jd.		mn.	
N	ràk	sìto	ràki	sìta
A	ràka		ràke	
G		sìta	ràki	sìti
DL	ràku	sìtu	ràkin	sìtin
I	ràkon	sìton		

Tablica 2. Primjeri imenicâ naglasnoga tipa A.

U većini JZ istarskih govora opreka između naglasnih tipova A i B je očuvana zahvaljujući retrakcijskomu duljenju, kojim je nastao akut (npr. *pòd*, *pòda*; *sèlo* : *ràk*, *ràka*; *sìto*).

Sličan se razvoj može pratiti u imenica naglasnoga tipa C, gdje se svi oblici odlikuju početnim naglaskom. U većini je oblika to odraz osl. čelnog naglaska, osim u nekim primjerima L jd., gdje je naglasak povučen s kraja riječi (npr. *bròdu*, *pèti* < *brodù, *petì), te u G mn. i DLI mn., gdje se početni naglasak može objasniti (možda ranim) analogijskim ujednačavanjem. Ujednačavanje je vjerojatno novo u I jd. imenica *i*-vrste, jer u ostalim JZ istarskim govorima tu vidimo završni naglasak (npr. *sojòn*). Međutim, sva su tri naglasna tipa stopljena tek u imenica srednjega roda (uklj. stare suglasničke osnove, koje obično čuvaju tragove naglasne pomičnosti u hrvatskim govorima). U imenica *a*-vrste muškoga

²⁷ Raniji naglasak na osnovi mogao bi se rekonstruirati i za oblike NA mn. sr., ali zbog primjerâ kao npr. *sèla*, kakve nalazimo drugdje u JZ istarskom, rekonstrukcija starijega nastavačnog naglaska čini se vjerojatnijom.

roda i imenica *i*-vrste tip C se još razlikuje od tipa A zbog duljenja u oblicima NA jd.²⁸ (v. tab. 3).

	jd.		mn.	
N	bròd	pěť	bròdi	pěťi
A			bròde	
G	bròda	pěťi	bròdi	pěťi
D	bròdu	pěťi	bròdin	pěťin
L	bròdu	pěťi		
I	bròdon	pěťon		

Tablica 3. Sivo – analogijski naglasak; Podebljano – pravilno povučen naglasak.

Usp. oblike N i G imenica srednjega roda u tab. 4. Početni naglasak N(A) mn. *ìmena* rezultat je analogije prema jedninskim oblicima. Isto vrijedi i za G mn. svih primjera te za DLI mn. kao npr. *vřìmenin*. U NA mn. riječi s jednosložnom osnovom (npr. *zvòna*, *dřva*) mogla bi biti riječ i o pravilnom povlačenju, čiji je rezultat također “ naglasak.²⁹

	jd.	mn.
N	zvòno ìme dřvo	zvòna ìmena dřva
G	zvòna ìmena dřva	zvòni ìmeni dřvi

Tablica 4. Sivo – analogijski naglasak; Podebljano – moguće pravilno povlačenje.

²⁸ Međutim, imenica *krâj* (G jd. *krâja*), zbog duljine drugačijega porijekla u NA jd., pripada sinkronijskomu tipu C (izvorno osl. tip *a*).

²⁹ Primjere kao *zvòna* i *ìmena* nalazimo i drugdje u JZ istarskom, npr. u Ràklju, gdje bismo od ranijih **zvonà*, **imenà* pravilnim povlačenjem dobili ***zvòna*, ***imèna*. S druge strane, u obližnjoj Krnčici zabilježen je N mn. *dřva*, s odrazom izvornoga naglaska, a u Kanfanãru i analogijski N jd. *dřvo*. Međutim, u većini je govora ta riječ *plurale tantum* (u jednini je obično *dřvo*) pa čuvanje starijega mn. lika *dřva* ne čudi (primjeri kao *dřvo* lako bi mogli biti veoma novi). Ipak, u Pomeru ta riječ i u jednini glasi upravo *dřvo* pa bi množinski naglasak tu mogao biti analogijski.

Takav razvoj, koji je u konačnici gotovo doveo do iščeznuća naglasne pomičnosti u imenica *i*-vrste i *a*-vrste tipa C s kračinom u osnovi, zajednički je svim JZ istarskim govorima.³⁰

Isto vrijedi i za imenice *ðko* i *ùho*, NAG mn. *ðči, ùši*, DLI mn. *ðčin, ùšin*, gdje je nekadašnja pomičnost također dokinuta.³¹

U NA jd. imenica tipa B sa suglasničkim skupom na kraju osnove naglasak je nekoć padao na zadnji slog, s nepostojanim *a* (npr. *ocät, Vazàn*). U nekih se imenica naglasak tih oblika ujednačio prema ostalima, a ponajviše tamo gdje je prvi član skupine sonant, koji je doveo do duljenja prethodnoga samoglasnika, npr. G jd. *lõnca* (od **loncä*) : N jd. *lõnac* (umj. ***lonäc*). Nisu, međutim, sve imenice s predsonantskim duljenjem pretrpjele tu promjenu, npr. *samãñ* 'sajam', gdje se čuva stariji naglasak (v. tab. 5).

	jd.		
	-CC-	-RC-	
N	ocät	samãñ	lõnac
G	ðsta	sãmña	lõnca

Tablica 5. Oblik označen sivo nastao je analogijom.

Neke su od tih imenica ranije pripadale naglasnomu tipu *a^b*, no potom su analogijom prešle u tip B. Ta se promjena morala dogoditi davno, jer su njezini rezultati vidljivi u većini hrv. govora.³²

U većini JZ istarskih govora nema nikakve prozodijske razlike između imenica sa skupinom sačinjenom od dvaju šumnika i onih gdje je prvi član skupine sonant jer zbog retrakcijskoga duljenja sve imenice naglasnoga tipa B imaju akut u većini oblika, npr. N jd. *pòd, ocät, lonc* : G jd. *põda, ðsta, lõnca*, itd.³³ Pomerski je govor u tom pogledu specifičan

³⁰ Tragovi pomičnosti mogu se još vidjeti u tek nekoliko imenica s kračinom. U govoru Pomera to su npr. *kðkoš* i *tër* 'kći', koje se danas uglavnom sklanjaju prema *e*-vrsti (usp. DLI mn. *kokošän, tërän*).

³¹ U nekim drugim JZ istarskim govorima pomičnost se tu još čuva, npr. Rakalj N mn. *ðči*, G mn. *ocñ*.

³² Naglasni tip analogan osl. tipu *a^b* mogao bi se očekivati u prefiguriranih imenica s jerom u korijenu, kao *Vazàn* ili *samãñ* (osl. **vъzъmъ, *sъnъmъ*; G jd. **vъzъma, *sъnъma* < **vъzъma, *sъnъma*), što proizlazi iz usporedbe sa sličnim imenicama s drugim samoglasnicima u korijenu, koje imaju nepomičan naglasak na korijenskom slogu (npr. **potòkъ, *potòka*). Kasnije su imenice s nepostojanim *a* prešle u tip B (usp. G jd. *sãmña*, umj. ***sãmña*). Imenice kao *Vazàn* ne govore nam ništa, jer je " naglasak u npr. G jd. *Vãzma* mogao nastati povlačenjem, ali i od osl. kratkog neoakuta (protiv čega ipak govori odraz *Vãzma* u ostatku JZ istarskoga).

³³ Oblici N jd. u nekim su govorima zbog analogije drugačiji, npr. *lõnac, ðcat*, pa i *ocät* (v. MANDIĆ 2014).

i nije sasvim jasno je li predsonantsko duljenje prethodilo JZ istarskomu povlačenju ili ga je slijedilo. O tome će se problemu govoriti kasnije (v. dio 2.2.3).

U G mn. takvih imenica naglasak je obično isti kao u N mn. i većini ostalih oblika (npr. *tělci*), no bilježe se i neki izuzeci, npr. *jānci* (N jd. *jānac* ili *jānac*, N mn. *jānci*, DLI mn. *jāncin*) te *šēnac* i *šēnci* (N jd. *šēnac* 'uš', N mn. *šēnci*). Primjer *šēnac* je i morfološki arhaičan te naglasno odgovara npr. štokavskom *lōnācā*. Naglasak je tu, izgleda, rano povučen s dužine.³⁴ Primjer *jānci* može se povezati sa sličnim primjerima iz drugih JZ istarskih govora (npr. Marčāna) i vjerojatno ima veze s naglaskom starih oblika L i I mn.³⁵

Imenice s osl. suglasničkom skupinom, npr. *ðgań* (osl. *ðgńь), danas pripadaju naglasnomu tipu A (usp. G jd. *ðgńa* < *ogńà).

2.2.2. Imenice *a*-vrste s dužinom u osnovi

U imenica *a*-vrste s dužinom u osnovi jasno se razlikuju naglasni tipovi B i C.³⁶ Povlačenjem naglaska na prednaglasnu dužinu, naime, nastao je akut, npr. N mn. *strīci* (od *strīci), različit od čelnoga silaznog naglaska, uobičajenoga u raznim oblicima riječi naglasnoga tipa C.

Analogijske pojave koje tu nalazimo uglavnom se tiču unutarparadigmatskoga ujednačavanja što je zahvatilo neke množinske oblike.

Kako se vidi u tab. 6, imenice muškoga roda tipa B sadrže akut u svim oblicima osim jednosložnih. Međutim, u G mn. i DLI mn. očekivao bi se odraz osl. neoakuta, tj. [˘].³⁷ U tipu C čuvaju se odrazi starih alternacija premda se gdje mogu čuti i ujednačene inačice G mn. i DLI mn., osobito u imenicâ koje znače što živo (usp. primjere *sīn* i *brīg* u tab. 6).

³⁴ Porijeklo te dužine nije jasno, a nije sigurno ni kakav je naglasak isprva nastao tim duljenjem. Povlačenje upućuje na to da je ton bio silazan (što bi se prije očekivalo u tipu *a^b*, osl. N jd. *vьšēnьcь, G jd. *vьšēnьca, G mn. *vьšēnьcь > *všēnĭc > *všēnĭc). Ako je ta riječ odranije pripadala tipu *b*, naglasak je mogao biti i neoakut (osl. N jd. *vьšēnьcь, G jd. *vьšēnьcā, G mn. *vьšēnьcь > *všēnĭc), koji se vjerojatno ne bi povlačio. U tom je pak slučaju moguća analogija npr. prema riječima tipa *a^b*.

³⁵ V. MANDIĆ 2014.

³⁶ To se odnosi samo na jednosložne osnove, jer se u većini višesložnih imenica tipa C pomičnost izgubila ranije uslijed širenja čelnoga naglaska na oblike sa završnim naglaskom.

³⁷ Npr. Premantura: G mn. *pûti*, *prûti* (N mn. *pûti*, *prûti*). To je, međutim, i tu izuzetak (v. MANDIĆ 2013: 192–193). Sličnih primjera ima i drugdje (v. npr. PLIŠKO – MANDIĆ 2007: 330).

	jd.			mn.		
	B	C		B	C	
N	stríc	brîg	sîn	strîci	brîgi	sîni
A	strîca		sîna	strîce	brîge	sîne
G		brîga		strîci	brîgi	sîni / sîni
D	strîcu	brîgu	sînu ³⁸	strîcin	brîgin	sînin / sînin
L		brîgu				
I	strîcon	brîgon	sînon			

Tablica 6. Sivo – rezultati ujednačavanja.

Ujednačavanje u množini imenicâ tipa B s dužinom u osnovi veoma je rasprostranjeno u JZ istarskom i vjerojatno je ranijega postanja, dok ga u imenica s kraćinom uopće nema.³⁹

Budući da je u NA jd. imenica sa završnim *a < l* uveden akut iz drugih oblika, tu ne postoji alternacija dužine koju susrećemo npr. u stand. hrv. *dîo*, *dijéla*. Taj primjer u pomerskom glasi *dîja*, *dîla* itd.

U imenica srednjega roda tipa B u svim je oblicima odraz naglasaka na nastavku, kao i u onih muškoga roda (tako je i drugdje u JZ istarskom). Izuzetak je imenica *vrâta*, u koje je u kosim padežima zabilježen i stariji naglasak na osnovi (v. tab. 7).

	B		
	jd.	mn.	
NA	gnîzdo	gnîzda	vrâta
G	gnîzda	gnîzdi	vrâti / vrâti
DL	gnîzdu	gnîzdin	vrâtin / vrâtin
I	gnîzdon		

Tablica 7. Sivo – rezultati analogijskoga ujednačavanja.

³⁸ D i L jd. uvijek su ujednačeni. U imenica što znače osobe ili životinje odraz je čelnoga naglasaka, dok se kod ostalih odraz završnoga naglasaka lokativa proširio na dativ.

³⁹ Treba reći da bi nastavačni naglasak čiji se odraz u pomerskom vidi u G i DLI mn. imenica tipa B mogao biti i naslijeđen iz osl. razdoblja (dakle da nije riječ o novijoj analogiji), pretpostavi li se da se Diboovim zakonom (v. KAPOVIĆ 2015) naglasak tu prenosio i s dužine na dužinu (no ne i s kraćine na dužinu). Međutim, čini se da ipak nije tako, sudeći po primjerima spomenutima u bilješci 37 te nekim pojavama u imenica srednjega roda (v. dalje i tab. 7). V. i MANDIĆ 2014.

Sudeći prema naglasku G mn. *vrâti* i DLI mn. *vrâtin* (koji se usto i razmjerno često čuje), čini se da je odraz nastavačnoga naglaska, svojstven većini imenica, nastao ujednačavanjem, a da je stariji naglasak na osnovi (osl. neoakut). U NA mn. odraz naglaska (neoakuta) na osnovi u pomerskom nije zabilježen.⁴⁰

Imenice srednjega roda tipa *c* izvorno su se odlikovale čelnim naglaskom u jednini (osim L) i završnim naglaskom u množini i L jd. Međutim, daljnji je razvoj tekao u dva smjera. U nekih se imenica, a osobito u onih koje se često upotrebljavaju u množini, odraz nastavačnoga naglaska proširio na jedninske oblike, čime su te imenice prešle u tip B (npr. *jâje*, umj. ***jâje*, osl. **âje*). S druge strane, većina je imenica srednjega roda tipa C pretrpjela suprotan razvoj – u oblike s ranijim nastavačnim naglaskom prodro je čelni naglasak većine jedninskih oblika (kao i u imenica s kračinom, v. dio 2.2.1).

	jd.		mn.	
	B < c	C	B < c	C
NA	jâje	tîlo	jâja	tîla
G	jâja	tîla	jâji	tîli
D	jâju	tîlu	jâjin	tîlin
L	jâju	tîlu		
I	jâjon	tîlon		

Tablica 8. Sivo – rezultati analogijskoga ujednačavanja.

Dva se naglasna tipa, dakle, i dalje čuvaju, iako su pretrpjela bitne preustroje. Slično je stanje i u mnogim drugim govorima.

⁴⁰ Iako ne valja zasnivati pretpostavke na jednom jedinom primjeru, a nije sigurno ni da je riječ *vrâta* isprva pripadala tipu *b* (mogla je lako biti i *c*), nekoliko je pokazatelja koji upućuju na vjerodostojnost opisane rekonstrukcije. Ponajprije, silazni naglasak G i DLI mn. nemoguće je objasniti nikako drugačije nego kao arhaizam. Zabilježen je mnogo puta (češće nego akut), pa sigurno nije riječ o slučajnosti. Usto, ta je imenica *plurale tantum*, pa ako je izvorno i pripadala tipu *c*, nema jednine, odakle bi se mogao proširiti čelni naglasak. Ako se pak proširio iz imenica tipa C, nejasno je zašto nije nijednom potvrđen i u NA mn. Ako je ta riječ pripadala tipu *b*, kako se ovdje pretpostavlja, nastavačni se naglasak NA može objasniti osl. kračinom u nastavku, na koju je prenesen naglasak Diboovim zakonom. U nekim je JZ istarskim govorima zabilježen NA *vrâta* (od **vrâta*), što može biti staro (od **vrâtâ?*), ali i rezultat analogije prema oblicima s neoakutom u osnovi (MANDIĆ 2009: 93, 99). I najzad, ako riječ *vrâta* u ranije doba i nije pripadala tipu *b*, stanje koje u njoj vidimo danas moralo je nastati analogijom prema imenicama tipa *b* (dok su još čuvale stari naglasni obrazac). Ostala takva *pluralia tantum* (*klîšta*, *ũsta* itd.) u pomerskom imaju odraz završnoga naglaska u svim oblicima, ali usp. Marčana, I mn. *klîšti*, *ũstî* (PLIŠKO-MANDIĆ 2007: 330–331).

2.2.3. Imenice *e*-vrste s kračinom u osnovi

Naglasni razvoj imenicâ *e*-vrste s kračinom u osnovi donekle nalikuje onomu odgovarajućih imenica *a*-vrste. Stara razlika između naglasnih tipova B i C – nastavačni naglasak u prvom, a čelni u potonjem, u A i D jd. te NA mn. – zatrta je nakon najnovije retrakcije naglasaka, npr. NA mn. *žène* < *žènè (B) : *nòge* < *nòge (C). Potom se, možda mnogo kasnije, početni naglasak proširio i na oblike G i I jd., gdje se zbog izvorne dužine u nastavku pravilno povlačenje ne očekuje. Završni se naglasak očuvao u DLI mn. imenicâ obaju tipova.

	jd.		mn.	
	B	C	B	C
N	žèna	nòga	žène	nòge
A	žènu	nògu		
G	žène	nòge	žèn	nòg
D	žèni	nògi	ženàn	nogàn
L		nògi		
I		žènon		

Tablica 9. Sivo – rezultati ujednačavanja; Podebljano – izvorni čelni naglasak.

Zbog čuvanja starijega mjesta naglasaka u DLI mn. naglasni tipovi B i C još predstavljaju zasebnu naglasnu paradigmu, različitu od tipa A. Međutim, u mnogih je imenicâ ujednačavanje zahvatilo i te oblike, npr. DLI mn. *čèlan* 'pčela', *kòsan* 'vlasi', *kòzan*, *lòzan*, *òsan*, *stòzan*, itd. Te imenice, sinkronijski, pripadaju naglasnomu tipu A.

Neke se imenice gotovo nikad ne upotrebljavaju u množini, npr. *vòda*, *zèmja*, *dìca*, pa je nemoguće reći pripadaju li one danas tipu A ili tipu B/C.

Imenice sa suglasničkom skupinom na kraju osnove pretrpjele su složeniji razvoj. Malobrojni primjeri pripadaju novomu tipu B/C (npr. *sèstra*, v. tab. 10).

	jd.		mn.	
	< b	< c	< b	< c
N	sèstra	ìgla	sèstre	ìgle
A	sèstru	ìglu		
G	sèstre	ìgle	sestâr	igâl
D	sèstri	ìgli	sestràn	ìglan
L		ìgli		
I		sèstron		

Tablica 10. Sivo – analogijska ujednačavanja; Podebljano – izvorni čelni naglasak.

Kao i u imenica bez suglasničke skupine, i ovdje je uobičajeno ujednačavanje naglasaka u DLI mn. (npr. *ìglan*, *dàskan*), dok je u G mn. naglasak češće na nepostojanom *a* (npr. *igâl*, *dasâk*).

Kako se vidi iz navedenih primjera, u G mn. naglasak pada na zadnji slog riječi neovisno o podrijetlu nepostojanoga *a*, tj. bez obzira na to je li riječ o odrazu osl. jerova ili o glasu koji je umetnut kasnije radi razbijanja suglasničke skupine, usp. osl. G mn. *ъгъль: *dъskъ, *sèstrъ (ili *sestrъ). U primjerima kao *dasâk* i *sestâr* očito je riječ o analogiji prema riječima kao *igâl*.

Uza sve to, stanje je u G mn. još složenije od prikazanoga, jer završni se naglasak susreće i u primjerima u kojima se uopće ne bi očekivao, a katkad ga nema tamo gdje bi ga (možda) trebalo biti (v. tab. 11).

	mn.				
	< c	< a	< a ^b (?)	< a ^b (?)	< a (?)
NA	dàske	màčke	smòkve	báčve	bìčve
G	dasâk	màčak	smòkav	bačâv	bičâv
DLI	dàskan	màčkan	smòkvan	báčvan	bìčvan

Tablica 11. Sivo – analogijski početni naglasak; Podebljano – analogijski završni naglasak (?).

Rekonstrukcija naglasaka navedenih oblika zapravo je sporna jer gotovo su sve te imenice rane germanske ili romanske posuđenice, a pridruživanje naglasnih obilježja stranim riječima pri posuđivanju često je nepredvidljivo. Također, teško je reći na kojem je stupnju naglasnoga razvoja koja riječ posuđena. Međutim, navedeni primjeri zasigurno oslikavaju složenost prozodijskih promjena u ove vrste imenica u pomerskom govoru.

Oblik DLI mn. *dàskan* (kao i *ìglan*) izvorno se odlikovao naglaskom na nastavku, a početni naglasak koji se danas tu čuje proširio se iz drugih oblika (v. tab. 9 i 10). Imenica *màčka* izvedena je sufiksom *-ьk(a), koji imobilizira naglasak (usp. tip B *māčak*), te i danas pripada tipu A, tj. ima stalan naglasak na osnovi. Kod imenice *smòkva* (osl. *smokъv-, iz germ., usp. got. *smakka*) početni bi naglasak mogao biti pravilan, bilo da je ta riječ izvorno pripadala tipu *a* ili tipu *a^b*.⁴¹ Imenica *bàčva* (osl. *bъčъv- < vlat. *buttia) također je mogla pripadati tipu *a* ili *a^b*, što znači da je završni nastavak u G mn. tu preuzet iz tipa *c*. To vrijedi i za imenicu *bìčva* (< lat. *vitta*). I imenica *dàska* (osl. *dъskà, tip *c*) ima analogijski naglasak u G mn. (prema tipu *ìgla*).⁴²

Posvjedočena je jedna imenica *e*-vrste s kračinom u osnovi i suglasničkom skupinom čiji je prvi član sonant na kraju osnove: *òvca*. Uslijed predsonantske duljine ta riječ još čuva jasna obilježja naglasnoga tipa C, tj. alternaciju čelnoga naglasaka i odraza završnoga naglasaka u paradigmi.

	jd.	mn.
N	òvca	òvce
A	òvcu / òvcu	
G	òvce	ovâc
D	òvci	ovcàn
L	òvci	
I	òvcon	

Tablica 12. Sivo – analogijski (u A i D jd. izvorno čelni) naglasak.

⁴¹ Prema tipu *a* osl. naglasak bi bio N jd. *smòky, G jd. *smòkъve, a prema tipu *a^b* bio bi *smoký, *smòkъve (ili *smokъve). Za G mn. v. bilješku 34.

⁴² Naglašavanje imenica s nepostojanim *a* (osobito u G mn.) složeno je i u drugim govorima. Širenje završnoga naglasaka na tip A zabilježen je i drugdje u JZ istarskom, ali i u drugim dijalektima (npr. Sčak. u srednjoj Istri *mačāk* i sl.). Analogijski naglasak u G mn. riječi kao što je *dàska* (tip C) mnogo je stariji i znatno prošireniji.

Produljeni je odraz najnovijega povlačenja ovdje akut, a ne dugosilazni naglasak – uobičajeni odraz predsonantskoga duljenja. To bi moglo značiti da je duljenje prethodilo povlačenju: *ovcà > *õvcà > òvca. Međutim, budući da u obliku DLI mn. *ovcàn* duljine nema, vjerojatnije je ili da su se ta dva procesa odvila istovremeno ili pak da je prvobitni odraz povlačenja bio poseban (možda uzlazan) naglasak koji se nakon duljenja na kraju odrazio kao akut.⁴³

2.2.4. Imenice e-vrste s dužinom u osnovi

U jednosložnih imenica e-vrste s dužinom u osnovi očuvala se stara razlika između triju naglasnih tipova. Jedina analogijska prozodijska pojava tu je stapanje oblika D i L jd., koja bi mogla biti stara budući da je zahvatila veći broj govora. Silazni je naglasak dativa zamijenjen odrazom završnoga naglaska većine jedninskih oblika (osobito lokativa, koji se, osim naglasno, nije razlikovao od dativa).⁴⁴

	jd.			mn.		
	A	B	C	A	B	C
N	críkva	zvízda	grãna	críkve	zvízde	grãne
A	críkvu	zvízdu	grãnu			
G	críkve	zvízde	grãne	críkav	zvízd	grãn
D	críkvi	zvízdi	grãni	críkvan	zvízdán	grãnan
L			grãni			
I			críkvon			

Tablica 13. Sivo – ranije čelni naglasak.

Imenica *críkva* izvorno je pripadala v-osnovama s neoakutom (osl. tip *a^b*).

⁴³ Taj bi se posebni kratki naglasak u konačnici onda stopio s kratkosilaznim naglaskom (tamo gdje se nije produljio). Postojanje kratkouzlaznoga naglaska u govoru Pamera spominje Hrašte (HRAŠTE 1964: 15), navodeći nešto primjera: *žèna, vòda, sa sèstron, pèčen* itd. (v. bilješku 19). S druge strane, Bošković (Бошковић 1978: 307) tvrdi da je povlačenje naglaska na kračinu tu rezultiralo kratkosilaznim naglaskom. Obojica autora rezultat povlačenja na dužinu označavaju znakom ´ u svim JZ istarskim primjerima koje navode. Međutim, suvremeni je odraz povlačenja samo akut i (u nekim govorima) kratkosilazni naglasak.

⁴⁴ Istu pojavu vidimo i u imenicâ a-vrste (v. dio 2.2.2).

Dužina u imenici *mûrva* 'dud' (tip A) nastala je predsonantskim duljenjem, usp. G mn. *mûrav*. Nepostojanje duljine u DLI mn. *rukàn* rezultat je osl. kraćenja u prednaglasnim slogovima⁴⁵, usp. N jd. *rûka*, A jd. *rûku*, NA mn. *rûke*, G mn. *rûk*, itd.

2.3. OSTALE SKLONJIVE RIJEČI

2.3.1. Pridjevi s dužinom u osnovi

U toj skupini pridjevâ još postoji jasna opreka među trima naglasnim tipovima, zahvaljujući razlici u naglašavanju oblikâ neodređene sklonidbe. Do danas su se očuvali samo nominativni neodređeni oblici, koji se, kao i drugdje, uglavnom koriste kao dio predikata (v. tab. 14).

		jd.		
		A	B	C
neodr.	m.	<i>vîran</i>	<i>žût</i>	<i>lîp</i>
	ž.	<i>vîrna</i>	<i>žûta</i>	<i>lîpa</i>
	sr.	<i>vîrno</i>	<i>žûto</i>	<i>lîpo</i>
odr.	m.	<i>vîrni</i>	<i>žûti</i>	<i>lîpi</i>
	ž.	<i>vîrna</i>	<i>žûta</i>	<i>lîpa</i>
	sr.	<i>vîrno</i>	<i>žûto</i>	<i>lîpo</i>

Tablica 14. Sivo – analogijska dužina.

Dugi naglasak primjera *vîran* (tip A) nastao je analogijom prema oblicima sa suglasničkom skupinom, odakle se proširio u oblik N jd. m. nauštrb starijega **vîran* (usp. imenicu *vîra*, glagol *vîrovat*). Dugosilazni naglasak određenih oblika tipova B i C odraz je osl. neoakuta, koji potječe iz tipa B, a potom se rano proširio drugamo.⁴⁶

2.3.2. Pridjevi s kraćinom u osnovi

Kao rezultat ranih analogijskih procesa, opreka među naglasnim tipovima A, B i C znatno je reducirana u jednosložnih pridjeva s kraćinom u osnovi u hrvatskim govorima.⁴⁷

U govoru Pomera, posljednje tragove naglasnoga tipa B u tih pridjeva izbrisalo je stapanje kratkoga naglaska nastaloga povlačenjem sa starijim kratkim naglaskom (usp. primjere u tab. 15).

⁴⁵ O tom v. KAPOVIĆ 2015.

⁴⁶ O naglasku pridjeva u raznim hrvatskim govorima v. KAPOVIĆ 2011a.

⁴⁷ *Ibid.*

	A	B	
N jd. m.	čist	gòja	dòbar
N jd. ž.	čista	gòla	dòbra
N jd. sr.	čisto	gòlo	dòbro
N mn. m.	čisti	gòli	dòbri

Tablica 15. Sivo – rezultati pravilnoga povlačenja.

Pridjevi *gòja* i *dòbar* rijetki su primjeri koji još uvijek čuvaju naglasni tip B u mnogim govorima, no ne i u pomerskom (usp. N jd. sr. *gòlo*, *dòbro* drugdje u JZ istarskom, s akutom kao odrazom povlačenja). Drugi su pridjevi naglasnoga tipa *b* s jednosložnom osnovom i kraćinom prešli u tip *a* mnogo ranije (usp. *nòvo* ili *tèplo* u ostalim JZ istarskim govorima).

Gotovo je isto stanje i u pridjevâ naglasnoga tipa C. Samo su dva potvrđena u govoru Pomera: *bòs* i *bòlan*; i oni su očuvali izvorni naglasni tip iz dvaju različitih razloga. U prvom, jedini je trag tipa C dužina u N jd. m. *bòs* (usp. ž. *bòsa*, sr. *bòso*, N mn. m. *bòsi* itd. te također drugdje u JZ istarskom ž. *bòsa*). Potonji čuva više tragova lateralne pomičnosti zbog predsonantskoga duljenja, pri čemu se povučeni naglasak N jd. ž. odrazio kao akut: N jd. m. *bòlan*, ž. *bòna*, sr. *bòno* itd.

U višesložnih pridjeva, uslijed povlačenja naglaska i unutarparadigmatskih ujednačavanja, tri su se naglasna tipa stopila te ranijim oprekama nema ni traga.

	A	B	C
m.	bogàt	zelèn	vèseja
ž.	bogàta	zelèna	vèsela
sr.	bogàto	zelèno	vèselo

Tablica 16. Sivo – rezultati ujednačavanja.

Naglasak *zelèna*, *zelèno* i sl. mogao je nastati i pravilno, najnovijom retrakcijom (od **zelenà*, **zelenò*), ali vjerojatno je ipak riječ o analogiji prema naglasku određenih oblika. Naime, isto je stanje i u ostalim JZ istarskim govorima (npr. *zelèno*, a ne ***zelèno*, itd.).

2.3.3. Zamjenice i brojevi

Kao i u pridjevâ analiziranih u prethodnom odjeljku, u zamjenica i brojeva tri su se naglasna tipa stopila uz poprilično malen broj izuzetaka. Trag tipa C i tu je duljina očuvana u nekim oblicima, npr. *dvâ* ili *tri*.⁴⁸ Međutim, dužina u zamjenicâ može potjecati iz sasvim drugih izvora, npr. *jâ* (osl. neoakut), G *nâs* (neocirkumfleks); a susreće se i u riječima koje su ranije pripadale naglasnomu tipu *b*, gdje ju je teško objasniti,⁴⁹ npr. *ôn* (usp. *õna* < **onâ*), *môj* (usp. N jd. ž. *mõja*, G jd. m/sr. *mõjega*, I jd. ž. *mõjon* itd.; u drugim JZ istarskim govorima: N jd. ž. *mõja*, itd.). To naglasne tipove B i C u ovoj skupini riječi čini nerazlučivima.

Evo i nešto primjera zamjenica bez samoglasnika u osnovi: N jd. sr. *tô*, G jd. m/sr. *tëga*, G mn. m/ž/sr. *tîh*; N *čâ*, G *čëga*, N *čâ* 'štogod'; N jd. m. *kî* 'koji', G jd. m/sr. *këga*, ž. *kê*, itd. Dužina je u većini tih primjera nastala ili stapanjem samoglasnika ili pak analogijom prema oblicima koji su pretrpjeli takvo stapanje. Ostvaruje se uglavnom pred zanaglasnicama.

Jedine su zamjenice koje se sa sigurnošću mogu svrstati u naglasni tip B one u kojih je stalan naglasak na gramatičkom nastavku. Sve te riječi imaju stvaran (tj. ne nulti) nastavak u N jd. m., koji je također naglašen, npr. N jd. m. *ovî* 'ovaj', *onî* 'onaj', *nikî* 'neki'; G jd. m/sr. *ovëga*, *onëga*, *nikëga*; N jd. ž. *ovâ*, *onâ*; I jd. ž. *ovôn*, itd. (usp. tip A N jd. m. *svâki*; *kakôv*, ž. *kakôva*, itd.). Budući da je njihov naglasak uglavnom jednak onomu koji nalazimo u spomenutih riječi bez samoglasnika u osnovi (iako u pojedinim slučajevima nije istoga podrijetla), i jedne i druge možemo svrstati u isti sinkronijski naglasni tip, B.

2.4. GLAGOLI

2.4.1. Glagoli s e-prezentom s kračinom u osnovi⁵⁰

U glagola te skupine gotovo je zatrta razlika među trima naglasnim tipovima. Ponajprije, svi se oblici prezenta odlikuju " naglaskom na osnovi bez obzira na naglasni tip. U tipova A i B taj je naglasak naslijeđen odranije, a u tipu C proširio se iz 3. jd., gdje je nastao pravilnim povlačenjem s kratke otvorene ultime. Prethodno se u tipu C bio razvio ujednačeni, stupni naglasak, širenjem naglaska na tematskom samoglasniku na 1. i 2. mn.⁵¹ (usp. prezentske oblike glagolâ *sîst*, *mîit* i *zvât* u tab. 17).

⁴⁸ Ipak, u primjerima poput tih, koji su usto veoma rijetki, dužina se obično krati i uglavnom se ostvaruje samo pred zanaglasnicama, npr. *dvâ lîta* 'dvije godine', ali *dvâ su*.

⁴⁹ V. KAPOVIĆ 2015.

⁵⁰ Tu ubrajamo sve prezente s tematskim samoglasnikom *e*, neovisno o pojedinostima tvorbe prezentske osnove.

⁵¹ Usp. u drugim JZ istarskim govorima: 1. mn. prez. *zõvëmo* ili *zõvemo*, umj. ***zovëmo* < **zovemõ*. Dužina u prvom primjeru rezultat je analogije prema obliku 3. jd. *zõve*, s odrazom retrakcijskoga duljenja (vjerojatno i pod utjecajem odnosâ kao *mûze* : *mûzëš*, *mûzëmo*, gdje je dužina, bar u jedini, stara).

	A	B	C
jd.	sīden sīdeš sīde	mèjen mèješ mèje	zòven zòveš zòve
mn.	sīdemo sīdete sīdu	mèjemo mèjete mèju	zòvemo zòvete zòvu

Tablica 17. Sivo – rezultati ujednačavanja; Podebljano – pravilno povlačenje naglasaka.

Ujednačen je i naglasak imperativa, gdje se u tipovima B i C pravilno povučeni naglasak 2. jd. proširio na množinu.

	A	B	C
jd.	sīdi	mèji	zòvi
mn.	sīdite	mèjite	zòvite

Tablica 18. Sivo – analogijski naglasak; Podebljano – pravilno povlačenje.

Glagoli osl. tipa *b* kao *šit*, *šijen*; *žët*, *žänjen*, i sl. mogu se svrstati u sinkronijski tip A, budući da se nikako ne razlikuju od drugih glagola toga tipa.

U prezentu glagolâ naglasnoga tipa C s osnovom na sonant čuje se stariji naglasak na osnovi, npr. 1. jd. *zàpren* 'zatvorim', *pòčnen*, *ùzmen*, itd. Izvor toga naglasaka možda treba tražiti u starom obliku 1. jd. prez. *pòčbnq, odakle se mogao proširiti na ostatak paradigme.⁵²

Naglasak na osnovi u prezentu *a/e*-glagolâ kao što je *brät* (1. jd. *bèren*) također mora da je stariji od najnovijih ujednačavanja, s obzirom na to da se javlja i u većini ostalih JZ istarskih govora (a i šire).⁵³ Isti je (analogijski) naglasak i u gl. prilogu, npr. *bèrut*, *pèrut*.

U glagolâ s osnovom na suglasnik izjednačena su sva tri naglasna tipa ne samo u prezentu i imperativu, već i u infinitivu i gl. pridjevu radnom. Promjene u potonjim oblicima provedene su još davno: riječ je o ranom povlačenju naglasaka s gramatičkoga nastavka, npr. inf. *pàst* (A), *pomòt* (B), *plèst* (C); gl. prid. rad. (ž.) *pàla*, *pomògla*, *plèla* (od *pomotī, *pomoglà; *plestī, *plelà).⁵⁴ Takvo je stanje i u gl. pridjevu trpnom, npr. *oplèteno* (v. dio 2.4.5). Zbog toga u tih glagola više uopće nema razlike između tipova A i

⁵² Ta je pojava veoma proširena te ju susrećemo i u nizu drugih govora (usp. i štok. *pòčnēm* i sl.).

⁵³ U JZ istarskom, odraz je nastavačnoga naglasaka u tih glagola potvrđen tek u nekim govorima „vodičke oaze“ na Ćićariji, npr. Goljac 1. jd. prez. *bèren* itd. (RIBARIĆ 2002: 112).

⁵⁴ Isto je i u mnogim drugim govorima (usp. i stand. hrv. *mòci*, *mògla*; *plèsti*, *plèla*).

B u pomerskom, dok se tip C razlikuje tek odrazom završnoga naglasaka u gl. prilogu, npr. *pletût, tečût*.

U osnova na samoglasnik razlikâ ima više. Tipovi B i C razlikuju se od tipa A naglaskom na sufiksu u infinitivu, jer tu analogije nije bilo, npr. inf. *mlît, poslât, iskât* 'tražiti', *kupovât* (B); *zaspât, zvât* (C).⁵⁵ U glagola tipa B to vidimo i u gl. pridjevu radnom, npr. jd. ž. *mlîla, iskâla, kupovâla*, itd. U gl. pridjevu radnom glagolâ tipa C s jednosložnom osnovom na samoglasnik čuva se odraz pomičnosti, zbog dužine samoglasnika,⁵⁶ npr. jd. m. *zvâ, ž. zvâla*, mn. m. *zvâli*. U prefiguriranih se pak osnova poopcio početni naglasak, npr. jd. m. *pòbra*, N mn. m. *pòbrali*; pa tako i jd. ž. *pòbrala* (tako i *počêt, umrît* i sl.).

2.4.2. A/aje- i ě/ěje-glagoli s kračinom u osnovi

Glavna je analogijska inovacija u toj skupini glagola drugotni naglasni tip C, koji se razvio u glagolâ osl. tipa *a* s naglaskom na zadnjem slogu osnove (npr. osl. inf. *znâti, *umĕti; 2. jd. prez. *znâjete, *umĕjete itd.).

	*-ãje-		-ĕje-
jd.	znân znâš znâ	obeťân obeťâš obeťâ	rozumîn rozumîš rozumî
mn.	znâmo znâte znâju/znâdu	obeťâmo obeťâte obeťaju	rozumîmo rozumîte rozumîdu

Tablica 19. Sivo – rezultati analogije prema tipu C.

Uzor te analogije nalazimo u atematskih glagola tipa *dât* te u *i*-glagola i *ě*-glagola tipa C, koji se odlikuju naglasnim uzorkom jednakim onomu glagola *rozumît* (v. tab. 19). Alternacija u npr. *dâš : dâte* (od *dâš : *dâtè) proširila se na *znâš : znâte* i sl. te zamijenila odraz stupnoga naglasaka *znâš : znâte* (osl. *znâješb : *znâjete).⁵⁷

⁵⁵ Glas *i* u *mlît* izvorno je bio dio korijena (od osl. *mel- > *mlĕ-), no to ovdje više nije bitno.

⁵⁶ Riječ je o osnovama koje danas (sinkronijski) završavaju samoglasnikom, bez obzira na njegovo porijeklo.

⁵⁷ Ista se analogija može vidjeti i u nekim drugim govorima što su izgubili osl. neoakut, usp. stand. hrv. *znâte* (ali *obećâte* < *obećâte). U govorima u kojima se čuva neoakut veća je vjerojatnost čuvanja izvornoga naglasaka u tih glagola.

Isti uzorak vidimo u glagola *moràt*, u pomerskom, a i u drugim JZ istarskim govorima, npr. 2. jd. prez. *morâš* : 2. mn. *morâte* (usp. tip B u štok. *mórati*, *môrâš*, *môrâmo*). Tomu naglasnomu tipu pripadaju i mnogi romanizmi: *fumàt* 'pušiti', *duperàt* 'upotrijebiti', *rikamàt* 'vèsti'; 1. mn. prez. *fumãmo*, *duperãmo*, *rikamãmo*, itd.⁵⁸

Neki su pak glagoli pretrpjeli rano povlačenje naglasaka, nalik onomu u odgovarajućih glagola s dužinom u osnovi, npr. inf. *kopàt*, 1. jd. prez. *kòpan* (isto: *zakopàt*, *(za)motàt*, *igràt* itd.).

2.4.3. A/aje-glagoli s dužinom u osnovi

Takvi glagoli potječu od osl. glagola s nepomičnim naglaskom na zadnjem slogu osnove (npr. inf. **pytãti*, 2. mn. prez. **pytãjete*, itd.). Nakon stezanja u većini prezentskih oblika, naglasak je povučen na osnovu te tu danas vidimo odraz neoakuta, npr. *pîtate* (od **pîtãte*). Stoga se ti glagoli sinkronijski svrstavaju u naglasni tip B (usp. inf. *pîtat* < **pîtãti*).

U pomerskom govoru ti glagoli usto imaju ujednačen naglasak u svim oblicima prezenta te se i 3. mn., gdje nije bilo ni stezanja ni ranoga povlačenja, odlikuje silaznim naglaskom po uzoru na ostatak paradigme, npr. *betonîvaju*, *čûvaju*, *lêlaju* 'njišu', *mîšaju*, *pîtaju* itd. (umj. ***pîtaju* < **pîtãjū*, usp. štok. *pítajū*). Ta je pojava zabilježena i u drugim JZ istarskim govorima.⁵⁹

2.4.4. I-glagoli s dužinom u osnovi

U mnogim zapadnim južnoslavenskim govorima u svim je oblicima *i*-glagola naglasnih tipova B i C obnovljena dužina te tek šačica *i*-glagolâ osl. tipa *c* još čuva odraz ranoga kraćenja (usp. stand. hrv. *činiti*, *gubiti*, *pustiti*, *učiti*).⁶⁰

Ta četiri glagola čuvaju odraz kraćenja i u govoru Pomera. Međutim, potonja dva prešla su u tip B.⁶¹

	B		C	
Inf.	puštīt	učīt	činīt	gubīt
1. jd. prez.	pūštīn	ūčin	činīn	gubīn

Tablica 20. Sivo – rezultati analogije prema tipu B.

⁵⁸ O trpnom gl. pridjevu tih glagola v. dio 2.4.5.

⁵⁹ V. MANDIĆ 2014.

⁶⁰ Kraćenje koje je zahvatilo te glagole djelovalo je u osl. i riječ je o istoj pojavi čiji se rezultat vidi u DLI mn. *rukàn* (v. dio 2.2.4).

⁶¹ Neki od njih i u mnogim drugim suvremenim idiomima pripadaju tipu B (usp. stand. hrv. 1. jd. prez. *pūstīm*). Usto, u nekih je uvedena dužina, možda analogijom prema drugim glagolima tipa B (npr. u Sčak. govorima srednje Istre *gūbin*, *pūštin*). Samo glagol *činiti*, izgleda, u svim govorima pripada tipu C. O tome v. KAPOVIĆ 2011: 223–232; MANDIĆ 2012a: 392, 395, 397; 2013a: 78–81.

2.4.5. Glagolski pridjev trpni

U govoru Pomera oblici glagolskoga pridjeva trpnog gotovo svih vrsta glagolâ naglašeni su na korijenskom slogu. U tab. 21 navedeni su primjeri raznih vrsta glagolâ naglasnih tipova B i C, gdje bi se u nekim slučajevima mogao očekivati i drugačiji naglasak.

	B	C	A/C
a/aje	mīšano zakõpano	obèťano rikamãno (<i>m. rikamân</i>) põznat(o) ⁶²	
ě/i	zgõreno ⁶³	---	
i/i	skrãťeno načĩńeno rõđeno	---	
nõ/ne	mãkrĩeno		
ø/ne	potêgńeno (<i>inf. potêt'</i>)		
a/je	napĩšeno, napĩsano põslano		
ø/je	saměljeno sакrĩjeno, skrijěno , skrĩto sašijěno	dobĩjeno põpito	
a/e	uběreno opěreno	zvãno (<i>ž. zvãna</i>) ⁶⁴ põzvano	

⁶² Možda preuzeto iz standardnoga jezika.

⁶³ U JZ istarskim govorima, pa tako i ovdje, prefigurani glagoli izvedeni od *i-* i *ě-*glagola tipa C pripadaju tipu B. Stoga je bilo nemoguće dobiti primjere gl. pridjeva trpnog za tip C – u tim govorima, čini se, taj oblik imaju samo (ili uglavnom) glagoli svršenoga vida, koji su većinom prefigurani. Obavjesnici su sve primjere tvorene od nesvršenih glagola odbacili kao nepostojeće.

⁶⁴ Obavjesnici su tvrdili da oni te oblike ne koriste. Ipak, oni su tu navedeni zbog naglasaka, koji se mora pripisati pomerskomu sustavu jer zasigurno nije preuzet iz pulskoga govora, a po svoj prilici ni iz standarda.

	B	C	A/C
ø/e	nâd'eno	oplêteno ubòdeno spêčeno rêčeno stûčeno povûčeno zareštêno zâprto pòeno (<i>inf.</i> poist 'pojesti')	zgrîženo pomûžena posičeno
ø/ø		dâno (ž. dâna) pròdano	

Tablica 21. Sivo – tragovi naglasne pomičnosti; Podebljano – ostali primjeri u kojima naglasak nije na korijenu.

Kako se vidi iz primjerâ, gl. pridjev trpni se u pomerskom najčešće izvodi iz prezentske, a ne iz infinitivne osnove (gdje među njima postoji razlika).⁶⁵ Također, ti se oblici uglavnom i naglasno podudaraju s prezentom, bez obzira na to je li riječ o starom naglasku ili o rezultatu analogije.

Kao i u prezentu, naglasak je u gl. pridjevu trpnom u većine glagolâ na korijenu, što se, tamo gdje to stanje nije očekivano, lako može objasniti analogijom, npr. *spêčeno* (prema *inf.* *spêčt*, gl. prid. rad. m. *spêka*, ž. *spêkla*, 1. jd. prez. *spêčen*, 2. jd.(mn.) impv. *spêči(te)*, itd.). Isti je naglasak i u većine glagola tipa C (i A/C) s dužinom u prezentu, koji u nekim oblicima inače čuvaju odraz naglaska na nastavku, npr. *stûčeno*, *posičeno* (*inf.* *stûčt*, *posiçt*; 1. jd. prez. *stûčen*, *posičen*). U tipu A/C uzor analogije su mogli biti infinitiv i gl. pridjev radni, dok se u tipu C taj naglasak vjerojatno proširio iz tipa A/C i glagolâ s kraćinom.⁶⁶

Ipak, postoje izuzeci, koji se mogu svrstati u nekoliko skupina. Ponajprije, u primjeru *pòslano* naglasak je vjerojatno rano povučen s dužine u nastavku ili s nekadašnjega jora u korijenu.⁶⁷ Sličan se razvoj (čuvanje osl. naglaska na korijenu ili povlačenje s dužine u nastavku) može pretpostaviti za primjer *obêčano*. Treba reći da ostali glagoli toga tipa imaju sasvim drugačiji naglasak u gl. pridjevu trpnom (v. dolje). Naglasak primjera *pòznato* mogao bi se objasniti isto tako, ako nije riječ o analogiji prema tipu C (v. dolje).

⁶⁵ To je uobičajeno u Istri.

⁶⁶ Treba reći da je tu i ranije bila kraćina, ali naglasak je bio na nastavku, prema tipu *b*.

⁶⁷ Npr. ovako: (*posъlâno >) *posъlâno > *pòs(ъ)lâno > *pòslano*. Je li naglasak isprva bio na nastavku ili na osnovi, ovisi o tumačenju Diboova zakona (v. KAPOVIĆ 2015), no to ovdje nije bitno.

Naglasak na prefiksu zabilježen u nekim primjerima (u tab. 21 označeni Sivo) trag je stare lateralne pomičnosti. Posrijedi su *e-presentia* i atematski glagoli tipa C čija infinitivna osnova završava samoglasnikom (uklj. *ɪ*). Naglasak je uvijek čelni, tj. proširio se i na oblike koji su nekada imali završni naglasak (npr. N jd. ž. *zàprta* 'zatvorena', *pròdana*; odr. G. jd. ž. *pròklete*, mn. *òprtih* 'otvorenih', itd.). Isto stanje u tih glagola vidimo i u njihovu gl. pridjevu radnom (v. dio 2.4.1). Tu se može svrstati i primjer *pòeno* 'pojedeno', koji je nastao analogijom. Primjeri bez prefiksa *dàno* i *zvàno* izgledaju zanimljivo, ali obavjesnici su smatrali da to nisu „pravi“ pomerski oblici.⁶⁸

Naglasak na sufiksu *-en-* zabilježen je u tek nekoliko glagola: *sašijèno*, *skrijèno*, *pokrijèno*, *zareštèno* (uz *sakrijèno* i *zarèštèno*, s dužinom!, usp. *stùčeno*). To je ostatak naglasnoga tipa *b*, kojemu su pripadali gl. pridjevi trpni izvedeni od glagolâ tipa *c* (npr. *zarèst*, *zarèste*), što se onda moglo analogijom proširiti na glagole tipa *b*. S druge strane, u glagola tipa B mogla bi biti riječ o starom naglasku na sufiksu, nastalom Diboovim zakonom.⁶⁹

Najzad, gl. pridjevi trpni *a/aje*-glagolâ naglasnoga tipa C pripadaju tipu B, što je po svojoj prilici inovacija usporedna s prelaskom tih glagola u tip C, npr. N jd. sr. *betonãno* 'betonirano', *rikamãno* 'izvezeno', itd. U određenim oblicima očekuje se silazni ton, ali pojavljuje se i akut, npr. N jd. sr. (odr.) *zbaštardãno*, ali I jd. m. *rikamãnin*, ako potonje zpravo nije neodređeni oblik.

3. ZAKLJUČAK

Kao i ostali JZ istarski govori, i pomerski je pretrpio povlačenje naglasaka s kratke otvorene ultime. Naglasak je dosljedno povučen i na prednaglasne dužine (što je u JZ istarskom inače znatno rjeđa pojava). Međutim, za razliku od gotovo svih ostalih srodnih govora, koji poznaju tzv. kanovačko duljenje, povlačenjem na kratke slogove tu je u konačnici dobiven "naglasak (iako se može nagađati da je prvotni odraz bila neka vrst uzlaznoga tona). Na novonaglašenim se pak dugim slogovima, kao i drugdje u JZ istarskom, razvio akut.

Jednačenje odraza povlačenja na kratki slog i već postojećega kratkog naglasaka dovelo je do marginalizacije ili potpunoga gubljenja naglasnih alternacija u mnogih skupina riječi. Tamo gdje se u paradigmi tek nekoliko oblika naglaskom razlikovalo od ostalih (npr. u imenicama s kračinom) poopćen je naglasak većine oblika. U drugim pak slučajevima u obzir treba uzeti i utjecaj drugih naglasnih tipova (npr. utjecaj tipova A i B

⁶⁸ Razlika u naglasku, ako je autentična, možda je povezana s vrstom glagola (prvi je atematski, a drugi pripada *a/e*-vrsti).

⁶⁹ Usp. slične primjere iz premanturskih govora: sr. *kuplèno*, ž. *krštèna*, gdje ne može biti riječ o povlačenju s gramatičkoga nastavka (odraz bi bio akut).

na tip C u glagola s *e*-prezentom i kraćinom u osnovi) ili podtipova (npr. utjecaj pravilno nastaloga stupnog naglasaka tipa C u glagola s *e*-prezentom i dućinom).

Iako se neke alternacije i dalje dobro ćuvaju (npr. duljenje u N(A) jd. jednosloćnih imenica *a*- i *i*-vrste) ili postoje u tragovima (npr. naglasak na nastavku u DLI mn. nekih imenica *e*-vrste ili naglasak na sufiksu u gl. pridjevu trp. nekih glagola), broj naglasnih alternacija u govoru Pomera znatno je manji nego u ostalim govorima JZ istarskoga dijalekta, a isto vrijedi i za njihovu ućestalost. Usto su u raznih skupina rijeći neki naglasni tipovi potpuno stolpljeni ili se tek minimalno mećusobno razlikuju.

Premda se u današnje vrijeme mjesnim govorom sluće rijetki Pomerci, opisani razvoj ne treba pripisivati utjecaju pulskogoga govora i sl. Bogate naglasne alternacije prisutne već u (jednako ućroćenim) govorima susjednih sela (Medulina i Premanture) u pomerskom ne nalazimo ni u najstarijih govornika.

POPIS KRATICA

A – akuzativ ¹	m. – muški rod ²
D – dativ	mn. – množina, množinski
G – genitiv	N – nominativ
germ. – germanski	odr. – odrećeni oblik
gl. prid. rad. – glagolski pridjev radni	osl. – općeslavenski
gl. prid. trp. – glagolski pridjev trpni	prez. – prezent
gl. pril. sad. – glagolski prilog sadašnji	Sćak. – sjevernoćakavski
got. – gotski	sr. – srednji rod
I – instrumental	stand. hrv. – standardni hrvatski
impv. – imperativ	štok. – štokavski
inf. – infinitiv	vlat. – vulgarni latinski
jd. – jednina	ć. – ćenski rod
JZ – jugozapadni	1. – prvo lice
komp. – komparativ	2. – drugo lice
L – lokativ	3. – treće lice
lat. – latinski	

¹ U slućaju sinkretizma upotrebljavaju se kombinacije, npr. LI – lokativ i instrumental, i sl.

² U slućaju sinkretizma upotrebljavaju se kombinacije, npr. m/ć/sr. – muški, ćenski i srednji rod, i sl.

POPIS LITERATURE

- ВОШКОВИЋ 1978
Радосав Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Титоград 1978.
- HRASTE 1964
Mate Hraste, *Govori jugozapadne Istre*, Zagreb 1964.
- КАРОВИЋ 2011
Mate Kapović, „The accentuation of *i*-verbs in Croatian dialects“, *Accent matters: papers on Baltic and Slavic accentology (Studies in Slavic and General Linguistics 37)*, Amsterdam – New York 2011., 109–233.
- КАРОВИЋ 2011a
Mate Kapović, „Historical Development of Adjective Accentuation in Croatian (suffixless, *-ьнъ and *-ькъ adjectives)“, *Proceedings of the 6th IWoBA (Baltistica VII Priedas)*, Vilnius 2011., 103–128, 339–448.
- КАРОВИЋ 2015
Mate Kapović, *Povijest hrvatske akcentuacije*, Zagreb 2015. (u tisku).
- LISAC 2009
Josip Lisac, *Hrvatska dijalektologija 2, Čakavsko narječje*, Zagreb 2009.
- MANDIĆ 2009
David Mandić, „Akut u jugozapadnim istarskim govorima“, *Hrvatski dijalektološki zbornik, XV*, Zagreb 2009., 83–109.
- MANDIĆ 2012
David Mandić, „Stare izoglose južne Istre“, *Annales: Series historia et sociologia, XXII, 2*, Koper 2012., 447–460.
- MANDIĆ 2012a
David Mandić, „Naglasak glagolâ s *i*-prezentom u govoru Medulina“, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 38/2*, Zagreb 2012., 385–399.
- MANDIĆ 2013
David Mandić, „Naglasak imenicâ u premanturskim govorima“, *Hrvatski dijalektološki zbornik, XVIII*, Zagreb 2013., 187–202.
- MANDIĆ 2013a
David Mandić, „Naglasak *i*-glagolâ u govoru Banjolâ“, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 39/1*, Zagreb 2013., 69–82.
- MANDIĆ 2014
David Mandić, „Naglasni sustavi jugozapadnoga istarskog dijalekta“, *Referati VIII međunarodnog skupa o baltoslovenskoj akcentologiji (Novi Sad 2012)*, Novi Sad 2014., 209–228 (u tisku).
- MANDIĆ – Pliško 2013
David Mandić, Lina Pliško, „Govori općine Medulin“, *Monografija općine Medulin*, Medulin 2013., 430–441.
- PLIŠKO 2000
Lina Pliško, *Govor Barbanštine*, Pula 2000.
- PLIŠKO – MANDIĆ 2007
Lina Pliško, David Mandić, „Dijalektološki povratak Marčani“, *Čakavska rič, XXXV, 2*, Split 2007., 323–338.
- RIBARIĆ 2002
Josip Ribarić, *O istarskim dijalektima: razmještaj južnoslavenskih dijalekata na poluotoku Istri s opisom vodičkoga govora*, Pazin 2002.

SAŽETAK

U naglasnom sustavu pomerskoga govora znatno je više obuhvatnih analogijskih pojava (koje zahvaćaju čitave morfološke paradigme riječi) nego u bilo kojem JZ istarskom govoru čija je akcentuacija dosad proučena. Razlog je tomu ponajprije izostanak retrakcijskoga duljenja, što je dovelo do stapanja naglaska povučenoga s kratke otvorene ultime na kračinu s kratkim naglaskom starijega podrijetla. Naglasno izjednačavanje mnogih oblika riječi raznih naglasnih tipova dovelo je do smanjenja razlike među tipovima te u konačnici i do njihova stapanja uslijed analogije. Podaci su uglavnom dobiveni terenskim istraživanjem provedenim 2012. i 2013. te, u manjoj mjeri, iz starije literature.

SUMMARY

The accentual system of the Pomer dialect: Analogical processes

This paper presents the results of recent analogical processes in the accentual system of the dialect spoken in the village of Pomer, southern Istria. This idiom belongs to the SW Istrian dialect group but a number of accentual features set it apart from other related dialects. They include various examples of accentual levelling and mergers of accentual types which are not observed elsewhere in SW Istrian.

Keywords: Pomer, dialect, Southwest Istrian dialects, accent, stress, accentual types